

Nr 647

Av herr Källqvist m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående organisationen av den automatiska databehandlingen inom statsförvaltningen, m. m.

Den automatiska databehandlingen (ADB) har sedan mitten av 50-talet genomgått en synnerligen kraftig utveckling och numera fått tillämpningar inom en rad viktiga områden såväl inom vetenskaplig forskning och teknik som inom administration. Den administrativa databehandlingen har i Kungl. Maj:ts proposition nr 85 år 1963 föreslagits få en permanent organisation och skall ej vidare beröras här, medan den övriga s. k. matematiska databehandlingen föreslås bli föremål för ytterligare utredning. För det framtida utnyttjandet och utvecklandet av ADB-tekniken inom samtliga områden är det givetvis högst väsentligt att även de till den matematiska databehandlingen hörande frågorna får en snabb lösning. Särskilt angelägna synes oss därför behoven vara för forskningen och den högre undervisningen vid våra universitet och högskolor. En eftersläpning här kommer oundvikligen att ge efterverkningar inom en rad samhällsviktiga områden. Databehandlingens oerhörda betydelse för utvecklingen av naturvetenskaplig forskning och teknik är välkänd. Men även inom andra för samhället synnerligen viktiga forskningsområden, såsom medicin, jordbruksforskning, samhällsvetenskap (sociologi, statistik, trafikforskning), har ADB-tekniken under de senaste åren kommit till allt större användning, vilket öppnat helt nya möjligheter för den framtida utvecklingen inom dessa områden.

Följande avsnitt ur propositionen må här citeras (s. 53 f):

»Allmän enighet synes råda om att forskningens och utbildningens resursbehov är kontinuerligt växande och att därtill ett uppdämt behov föreligger. Särskilt gör sig kraven på maskinkapacitet vid universitet och högskolor starkt gällande. — — — Den administrativa databehandlingens betydelse inom förvaltningen motsvaras inom forskning och teknik av den matematiska databehandlingen. Det existerar ett klart samband mellan dessa båda områden, och det kan hävdas, att utvecklingen av den matematiska databehandlingen är en av de nödvändiga förutsättningarna för utvecklandet av det administrativa dataområdet. Den betydelse som den matematiska databehandlingen har inom forskning och den högre undervisningen är uppenbar. Administrativ databehandling inom förvaltningen kommer även i fortsättningen att medföra avsevärda investeringar. Detsamma gäller självfallet för ADB-teknikens utnyttjande inom den vetenskapliga sektorn. De bety-

dande kostnader det här är fråga om ställer krav på ökad planmässighet och garantier för en samordnad resursavvägning. Detta förhållande påkallar enligt min mening en noggrann och för hela området omfattande planering för att en optimal resursavvägning skall åstadkommas. När det gäller maskinanläggningar vid universitet och högskolor, framstår frågan om administrationen och organisationen av driften som särskilt betydelsefull. Bl.a. uppkommer här spørgsmålet, huruvida behovet av maskiner skall tillgodoses genom egna anläggningar vid varje lärosäte eller genom anläggningar som är gemensamma för flera högskolor. Även andra lösningar är givetvis möjliga. Det synes dock uppenbart, att på var och en av de nuvarande fem universitets- och högskoleorterna förutsättningar måste skapas för högre utbildning och forskning inom ADB. De många problem som här anmäler sig gör att jag anser det erforderligt med ytterligare överväganden. Jag är därför inte nu beredd att taga ställning till hur organisationen skall utformas för den matematiska databehandlingen och därmed sammanhängande forskning. Det synes dock ligga närmast till hands att den i någon form knytes till universitet och högskolor. De här berörda frågorna bör utredas i särskild ordning.

Det nu aktuella utredningsarbetet kommer att ha klart organisatoriska aspekter. Med hänsyn härtill finner jag det naturligt, att uppdraget anförtros åt statskontoret i dess egenskap av expertorgan i organisatoriska frågor. Jag vill också erinra om att ämbetsverket tidigare ålagts utredningsuppdrag av den art det här gäller. Självfallet måste arbetet bedrivas i direkt samarbete med företrädare för forskning och högre undervisning. Detta samarbete bör enligt min mening lämpligen åstadkommas genom att till statskontoret för de nu ifrågavarande uppgifterna knytes ett expertråd vari forskningen och den högre undervisningen blir representerade. Jag ämnar senare anmäla frågan för Kungl. Maj:t och därvid också framlägga förslag om den närmare sammansättningen av detta expertråd. Utredningen bör bedrivas skyndsamt.»

Utan att föregripa den i propositionen föreslagna utredningen rörande organisationen av den matematiska databehandlingen och den därmed sammanhängande forskningen synes det oss påkallat att vissa åtgärder vidtages omedelbart. Såsom nämnts i propositionen (se citat ovan) utgör utvecklandet av den matematiska databehandlingen en av de nödvändigaste förutsättningarna för utvecklandet av den administrativa databehandlingen. Den förra bör rimligtvis knytas till universitet och högskolor, där stor erfarenhet redan vunnits i hithörande frågor. De forskningsgrupper som här vuxit fram inom ADB-området arbetar emellertid under synnerligen otillfredsstillande förhållanden. De hotas nu av total nedläggelse om garantier om fasta tjänster och om väsentligt ökad tillgång till maskinkapacitet ej *snabbt* kan lämnas. Den kvalificerade personalen söker sig då i stället till den privata

sektorn med dess betydligt bättre villkor. Att detta på längre sikt är till stort förfång för samtliga parter är uppenbart.

Vid varje universitets- och högskoleort bör därför finnas minst en fast topptjänst i ämnet numerisk analys, vilket utgör den teoretiska grunden för all matematisk databehandling, samt minst en fast tjänst i programmeringsteknik. Den förra tjänsten bör vara professor och den senare lägst universitetslektorat. Vidare är det för utvecklingen av databehandlingen av yttersta vikt att frågan om maskinanskaffning till universitet och högskolor snabbt får en tillfredsställande lösning. Den i propositionen nämnda utredningen bör därför tillsättas snarast och ges direktiv att skyndsammast slutföra sitt uppdrag.

Speciellt prekär är situationen för Uppsala universitet och lantbrukshögskolan. F.n. förekommer forskning och regelbunden högre undervisning i databehandling och i numerisk analys i Stockholm, Göteborg och Lund, medan sådan forskning och undervisning endast temporärt bedrivs i Uppsala, huvudsakligast i forskningsrådets regi. För den fortsatta existensen av ADB-gruppen vid detta sistnämnda lärosäte fordras att en fast topptjänst (professor) i numerisk analys inrättas från den 1 juli 1963 eller i vart fall att beslut nu fattas om inrättande av en dylik tjänst från den 1 juli 1964. Under sådana förhållanden har gruppens ledare, laborator H.-O. Kreiss, förklarat sig villig att kvarstanna, medan i annat fall gruppen kommer att upplösas och dess fleråriga erfarenhet att gå förlorad.

Även maskinsituationen är ytterst bekymmersam för Uppsalas vidkommande. I petita till 1962 års riksdag äskade matematikmaskinnämnden ett belopp av 3 702 700 kr. för anskaffande av en datamaskin till Göteborgs universitet, vilket bifölls av riksdagen. Till årets riksdag har nämnden äskat ett belopp av 4 403 000 kr. för en motsvarande anläggning vid Uppsala universitet och lantbrukshögskolan. Detta har emellertid icke upptagits i propositionen med hänvisning till den föreslagna utredningen rörande organisationen av den matematiska databehandlingen och den därmed sammanhängande forskningen. Med hänsyn till den akuta situation som uppstått vid Uppsala universitet och lantbrukshögskolan synes det oss därför högst angeläget att ett principbeslut redan nu fattas om anskaffande av en datamaskinanläggning intill det av nämnden äskade beloppet samt att statskontoret eller annan därför utsedd myndighet ges beställningsbemyndigande för densamma. Enär den ovan nämnda utredningen endast skall beröra organisationsfrågor, medan behovet av ifrågavarande anläggning aldrig ifrågasatts, kommer ett dylikt principbeslut ej att utgöra något hinder för en förutsättningslös utredning. Utredningens första uppgift skulle därför bli att besluta om lämplig typ av maskin för Uppsala universitet och lantbrukshögskolan med hänsyn till dessa läroanstalters behov och till forskningens och den högre undervisningens integrerade behov i riket, varefter en beställning av

motsvarande anläggning bör verkställas. På grund av den långa leveranstiden för en anläggning av här avsett slag (12—18 månader) skulle härigenom en synnerligen betydelsefull tidsvinst kunna göras. Utredningen skulle ändock kunna slutföra sitt organisationsuppdrag i god tid före den planerade installationen. Ett beslut i enlighet härmed skulle ej heller komma att påverka 1963/64 års budget.

Under återopande av vad som ovan framförts hemställer vi,
att riksdagen måtte

I. besluta om inrättande av en professur i numerisk analys med tillhörande 1 000 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete från och med den 1 juli 1963 eller i vart fall från och med den 1 juli 1964;

II. besluta att den i propositionen nämnda utredningen rörande organisationen av den matematiska databehandlingen snarast kommer till stånd och som en av sina första uppgifter får att besluta om lämplig datamaskinanläggning för Uppsala universitet och lantbrukshögskolan;

III. ge statskontoret eller annan härför utsedd myndighet beställningsbemyndigande för nämnda anläggning intill ett belopp av 4 403 000 kr.

Stockholm den 27 mars 1963

Eric Källqvist **Rickard Sandler** **Hugo Oswald**

Torsten Andersson **Blenda Ljungberg**